Vidékfejlődés: bűvészmutatványok örök ellenszélben

Varga Géza

Kulcsszavak: fenntarthatóság, tájgazdálkodás, élelemtermelés, közjó, ökofalu.

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A galgahévízi ökoprojekt gondolata a 80-as évek második felére tekint vissza, majd fokozatosan valósul meg 1989-től kezdődően. Az első lépést a faluban szervezett népfőiskola jelentette, melynek keretében a helyi lakosok ismerkedtek a fenntartható jövővel, majd megalakult a „Galgafarm" Első Magyar Organikus Mezőgazdasági Szövetkezet, amely tevékenységét 1998 óta pénzügyileg is eredményesen folytatja, megteremtve 40-45 család megélhetését. A Galgafarmon tájgazdálkodás folyik, s 50-60 család számára önellátást valósítanak meg élelmiszer-feldolgozó üzemeikben, de termékeiket nyers és feldolgozott formában értékesítik is. Fontos szerepet játszik az épülő galgahévízi ökofalu, mint lakó- és élettér. Minden tevékenység, – az ökofalu is – a természettel való harmóniára törekszik, mindenekelőtt a napenergia maximális hasznosításával, az energiatakarékossággal, az ökológiai lábnyom mérséklése érdekében. Mindez olyan körülmények között valósul meg, amelyek nem kedveznek a fenntarthatóság helyi megvalósításának.

BEVEZETÉS

A *Nemzeti Fenntartható Fejlődés Tanácsának Vidék- és Agrárfejlesztési Munkabizottsága* megtisztelte galgahévízi „ökoprojektünket" azzal, hogy itt tartotta kihelyezett ülését. A munkabizottság Galgahévízre invitálásának ötlete a Parlament falai között tartott tanácskozások egyikén fogalmazódott meg bennem, mikor nagyszerűbbnél nagyszerűbb vetített grafikonokkal jól alátámasztott elméleti előadásokkal és azok megvitatásával próbáltuk összerakni egy fenntartható magyar vidék jövőképét és az abból kibontakoztatható stratégia alapvetéseit. A továbbiakban reményeim szerint kiderül majd, hogy kollégáimmal, harcostársaimmal Galgahévízen mennyire a gyakorlat oldaláról közelítjük a fenntarthatóságot és a vidékfejlődés/fejlesztést, amit a munkabizottságban is szeretnék képviselni. Gyakorlati tevékenységünk megismertetése új megvilágításba helyezheti az elmélet síkján száguldó gondolatokat és termékenyítőleg hathat azokra. Ezért a **gazdálkodás** hasábjain is megosztom az olvasókkal idevágó gondolataimat, és közlöm annak történetét, hogy milyen bűvészmutatványokon keresztül jutottunk el oda, ahol tartunk, és amiért *elméleti és gyakorlati munkánk eredményét* – amilyen készültségi fokon az ma áll – *egy „kibontakozó fenntartható településmodellként" aposztrofáljuk*.

A címben használt „Vidékfejlődés" megnevezéssel ahhoz a polémiához szeretnék adalékkal szolgálni, mely a vidékfejlődés kontra vidékfejlesztés körül zajlik. Nem törekszem ugyan egy tudományosan is helytálló állásfoglalásra ebben a kérdésben, egyszerűen csak abban az értelemben használom a kifejezést, hogy mi itt Galgahévízen a saját vidékfejlődésünknek vagyunk aktív – hogy ne mondjam pro-aktív – szereplői. Mi nem fejlesztjük a falunkat,

vidékünket, hanem egyszerűen gazdálkodunk, építkezünk, éljük a mindennapjainkat, de azt határozott célok és jövőkép mentén tesszük, és úgy tűnik, nem eredménytelenül. A „vidékfejlesztés" kifejezést meghagyjuk arra az esetre, mikor valamilyen regionális, kormányzati vagy éppen EU intézkedéseket jól ismerő szakértők kívülről nyúlnak bele egy adott térség fejlődésébe, kívülről kezdeményezve, meghatározva, fejlesztve azt gyakran az érintettek kívülmaradásával, kívül hagyásával. Elég itt illusztrációként a legutóbbi LEADER+ tervezési folyamatra utalnom, mikor a való élettel köszönőviszonyban sem lévő ‚számítástechnikai orientáltságú, központosított programba kellett a vidékfejlesztési elképzeléseiket belegyömöszölni azoknak a vidéki szereplőknek, akik a támogatások csalfa reményében még ezzel is megpróbálkoztak. Ennek a folyamatnak az eredménye azóta önmagáért beszél.

Nos, egyebek mellett az ilyen és hasonló központi törekvések azok, melyek miatt azt érezzük mi itt a vidéken, elsősorban a mezőgazdaságból élők, hogy örök ellenszélben kell a vidéknek túlélnie és felkészülni a ma és a holnap kihívásaira, nem megfeledkezve a saját belső korlátainkról sem, mint bizalomhiány, önzés, képtelenségünk az együttműködésre és hasonlók.

A továbbiakban a gondolkodó paraszt személyes életútjának tapasztalásain keresztül kísérlem meg kibontani a címben sugallt, ellenszélben végrehajtott bűvészmutatványokat.

A FENNTARTHATÓSÁGGAL VALÓ SZEMÉLYES ELKÖTELEZETTSÉGEM ELŐZMÉNYEIRŐL RÖVIDEN

A történetet ott kezdem, amikor a hatvanas évek vége felé ‚ifjú magyarként, egy ügyetlen névvel álcázott hadiüzemben dolgoztam, mint kísérleti műszerész. A mezőgazdasághoz kötődő gyökereimet már csak a nagyszülők által végzett paraszti tevékenység emléke jelentette számomra. Huszonéves ifjúként nagyon szerettem szakmámat, de igen nagy érdeklődéssel viseltettem minden iránt, amit tudásnak neveztek. Esti tagozaton elvégeztem a gimnáziumot kitűnő eredménnyel. Ezen nekibuzdulva, az érettségi vizsgák után nyomban jelentkeztem a műszaki egyetemre. Ehhez azonban nem csak az érettségi bizonyítvány kellett, hanem a vállalat KISZ-, párt- és szakszervezeti irodájának ajánlása is. Ennek külön rovata volt az egyetemi felvételi lapon. Örült is a vállalat személyzeti főnöke, mikor kihallgatást kértem nála, hogy a vállalati ajánlást kérjem. Most jön a fekete leves, ugyanis jómagam voltam az egyetlen az 1200 főt foglalkoztató vállalatnál, aki nem volt tagja sem a KISZ-nek, sem a pártnak, de még a szakszervezetnek sem. A személyzeti főnök nagy sajnálkozások közepette, hogy „így Varga elvtárs, meg úgy Varga elvtárs, én ugye csak az igazat írhatom a lapra, de ha esetleg mégis belépne legalább a szakszervezetbe, akkor persze megnéznénk, hogy mit tehetünk!" Azt gondoltam, hogy ha eddig azért nem léptem be ezekbe a szervezetekbe, mert úgy éreztem, hogy nem arról szólnak, mint amit hangosan el akarnak magukról hitetni, ez azzal nem változott, hogy most egyetemre akarok menni. „Írja csak, amit jónak lát" – mondtam, hogy csak a rovat ne maradjon üresen. A felvételi pontokat meg úgyis a matek-fizika tudás alapján adják, ott pedig egy feladatnak csak egyetlen megoldása van és az pártfüggetlen – gondoltam. A felvételi lapra az került, hogy „…nem párttag, nem KISZ-tag, nem szakszervezeti tag, ezért róla jellemzést adni nem tudunk…". Az írásbelit matekból is és fizikából is megírtam 5 pontosra, de a szóbelin mindkét tárgyból „0" pontot kaptam. A felvételhez minimálisan 12 pont kellett volna, s miután ezt két egymást követő évben azonos forgatókönyv alapján végigéltem, rájöttem arra, hogy nem velem, hanem a rendszer-

rel van a baj, és Jugoszlávián át az osztrák határon átszökve disszidáltam, mert mindenáron tanulni akartam. Döntésem annyiban súlyos volt, hogy fiatal feleségem és két és fél éves fiam nem kapott útlevelet, így egyedül kellett nekivágnom a világnak. Csak később értettem meg és raktam össze a korabeli társadalom hazug és képmutató jellegét, áthatolhatatlan szövetét, ahogy egy személyzeti főnök finoman hogyan üzen az egyetem szóbeliztető fura urainak, akik rezzenéstelen arccal, belekérdezés nélkül végighallgatják egy tétel bizonyítását és annak hibátlan próbáját is, majd tudva dolgukat, távol tartják a nép ellenségét a hatalmat jelentő tudás megszerzésétől. Megtapasztaltam milyen az, ha szembe fúj az erős szél.

Közel két évet azzal töltöttem Ausztriában, hogy próbáltam a családot egyesíteni, miközben hegesztőként, pincérként, szállodaportásként dolgoztam és tanultam – nyelvet és minden mást, ami egy frissen elsajátított európai nyelv segítségével tanulható volt. Miután valamennyi legális családegyesítési kísérletünk kudarcot vallott, továbbmentem Svédországba, ahol a felsőfokú tanulásra a legnagyobb esély volt, és mégis közel maradhattam a családhoz. A közben kicsempészett kitűnő magyar érettségi bizonyítványomat a svéd egyetemek minden további kérdés nélkül elfogadták. Négy hónapos svéd nyelvtanulás után felvettek az egyetemre svéd királyi ösztöndíjjal. Ekkoriban aztán sokat foglalkoztatott a kérdés, hogy mit is jelent az, hogy „Haza", és hogy akkor én hol is vagyok otthon a világban?

STOCKHOLM 1972 I. KÖRNYEZETVÉDELMI CSÚCS

Ezután következtek a majdnem felhőtlenül boldog diákévek. Ittam a tudást, mint tapló a vizet. Megérezhettem milyen az, mikor nem szembe fújt a szél. Energiáimat konstruktív irányba fejthettem ki – tanultam.

Diákként mint lóti-futi vehettem részt az *I. Környezetvédelmi Csúcson Stockholmban*. Meghatározó szellemi élmény volt számomra *D. Meadows* könyve, a *„Limits to growth"* (A növekedés korlátai), melyre még visszatérek. Ekkor vált világossá számomra, hogy egy zárt rendszerben, mint a Föld, egyik alrendszer sem növekedhet exponenciálisan büntetlenül, mint amit a gazdasági növekedés hívei akarnak elhitetni velünk. A mezőgazdasági vetülete ennek a gondolkodásnak az „üzemméret koncentráció kényszere" néven szokott megjelenni.

Tudománytörténeti óráimon kezdtek kételyeim támadni a tekintetben, hogy a mezőgazdaság-tudomány valóban – a tőle elvárható – az objektív tények és a rendszerszemlélet talaján jár-e, amikor aszszisztál olyan kétes értékű programokhoz, amit például „zöld forradalom" néven ismerünk, vagy mint ennek egyenes ági leszármazottja, a GMO esetében? Adhatja-e a tudomány a nevét a fajok gyorsuló ütemű eltűnését eredményező mezőgazdasági gyakorlat megvalósításához? A tőle elvárható felelősséggel jár-e el, mikor társtettes 500 000 és 1 millió közötti faj elpusztításában, élőhelyeik intenzív művelésbe vonásával, megzavarva/megszakítva ezzel az evolúció folyamatát is? Nem arról van-e szó, hogy a tudomány, benne a mezőgazdaság-tudomány ilyetén való felhasználása az ember egója által vezérelt hatalmának minden és mindenki másra történő kiterjesztését, a hatalomvágyát szolgálja-e csupán – a tudományosság és racionalitás megkérdőjelezhetetlennek kikiáltott leple alatt? A kérdések mindent eldöntő megválaszolása a többségi társadalom számára azóta sem fejeződött be, de az effajta gondolkodás eredményeként sokasodó válságjelek – környezeti, társadalmi, gazdasági – legalábbis kételyeket kell, hogy ébresszenek.

A magam részéről megbizonyosodtam a felől, hogy ez a fajta gondolkodás része

Lili és Eszter a két jóbarát



annak az ellenszélnek, melyben néhányan a vidék szerves gazdasági fejlődését szeretnénk megvalósítani a természet véges és zárt korlátai között. Ebbe beleértve az ember – egójával nem azonos – lényének egyéni és közösségi fejlődését is. Keresni kezdtem azt a tudományosan is elfogadható rendszert, amely keretet adhat az effajta gondolkodásnak. A „fenntarthatóság" kritikus elemzése irányába vezettek a válaszokra váró kérdéseim.

A „fenntarthatóság" (sustainability) és a „fenntartható fejlődés" (sustainable development) fogalmak a hatvanas, hetvenes évek természetvédő mozgalmainak gondolkodásmódjában gyökereznek, és tartalmuk a nyolcvanas években fejlődött tovább. A fogalomnak az az értelmezése, amely ma általánosan és széles értelemben használatos, az *1992-es Riói Konferencián* nyerte el végső formáját.

Stockholm után, *Rio* előtt még a politikai kompromisszumok nélküli cél világos volt: megvédeni a körülöttünk lévő élővilágot – az embert is beleértve – a lepusztulástól, a technokrácia, a túlnépesedés és az emberi faj féktelen mohóságától. A megoldás, a maga radikalizmusa mellett is, egyszerűnek tűnt. Megszületett a belátás, hogy léteznek határok, melyeket nem lehet büntetlenül áthágni. Korlátozni kell általában a növekedést, a technokrácia térnyerését, a népesség számának exponenciális gyarapodását és a fogyasztás mértékét. Nyilvánvalóvá vált, hogy a korlátlan anyagi növekedés filozófiája, melyen a nyugati civilizáció kifejlődött az utolsó mintegy háromszáz évben, válságba jutott, és sokkal több problémát vet fel, mint amennyire megoldási javaslata van. Elég csak napjaink válságjeleire gondolnunk.

Ennek a folyamatnak igen fontos állomása volt a már említett, *Stockholmban* meg-

tartott *Környezetvédelmi Világkonferencia*, vagy másik nevén az első *World Summit*. Az esemény fő vonalát adta a római klubhoz tartozó *D. Meadows, The Limits to Grow* (A növekedés határai) című műve. Az ebben a műben megfogalmazott gondolatok lényegüket tekintve megegyeztek ennek a találkozónak a végkövetkeztetésével is, mely szerint nem lehet végtelen növekedést megvalósítani egy olyan véges rendszerben, mint Föld anyánk, a Gaia. Látszott, hogy az élet fenntarthatósága a Föld bolygón csak úgy biztosítható, ha az emberi tevékenységet új filozófiai alapra helyezik. Ez az új alap az anyagi egyszerűség és a szellemi gazdagság ötvözete kell hogy legyen – véltem a természetvédő mozgalmakkal együtt.

Arne Naess, a norvég származású ökológus-filozófus – az ún. „mélyökológia" (deep ecology) iskola megteremtője – fogalmazta meg ezekben az időkben a szükséges új filozófia lényeges alaptételét, mely kimondja: „Egyszerű eszközökkel tartalmas célokért!" Később egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a kívánatos fejlődés fenti irányai – egyszerűségük ellenére – olyan fájdalmasan gyökeres változtatásokat tennének szükségessé az emberi társadalmakban – az önmérséklet kényszere miatt –, hogy azok reálisan, rövid távon nem megvalósíthatók. A paradigmaváltást elodáztuk, de szükségessége sokkal égetőbb ma, mint akkor volt.

Erre a dilemmára adandó válaszként a nyolcvanas évek elején, közepén vált a közbeszédben is használatossá az ellopott és kiforgatott „varázsfogalom", a „fenntartható fejlődés". Ez az eleinte lágy – később sokak szerint már túlságosan is puha – fogalom már egy sokkal szélesebb utat jelöl ki a lehetséges fejlődés számára. Ezen az úton már nem csak a radikális természetvédők, de akár a fenntartható gazdasági növekedésben és a technokrácia mindent megoldó képességében hívők is együtt kénytelenek menetelni a politikai intézmények fenntarthatóságában reménykedőkkel. A születő fogalomnak többek között olyan művek és szerzőik voltak a bábái, mint a *Worldwatch Institute* munkatársa, *Lester R. Braun (1981)* által írott *„Building a Sustainable Society"*, vagy az igen befolyásos csoport által alkotott ún. *Brundtland Report (1987)*, melynek címe *„Our Common Future"* stb.

A következő állomás a *Riói Környezetvédelmi Világkonferencia 1992-ben*. Itt a fenntartható fejlődés már a csúcstalálkozó mottójául, annak összefoglalásául is szolgál. Lényegében a csúcstalálkozón részt vevő szegény déli és a gazdag északi államok (összesen mintegy 170 állam) jelentősen eltérő érdekeinek kompromisszumos eredőjeként vált mindenki számára elfogadhatóvá a fenntartható fejlődés mint közös jövőkép. A déli államok legfőbb óhaja a gazdasági növekedés volt, míg az északi, iparilag fejlett államok fő aggodalma a trópusi erdők irtása és más emberi tevékenység nyomán bekövetkezett általános környezetpusztulás. A kétes kompromisszum lényegévé az vált, hogy úgy biztosítani a gazdasági növekedés lehetőségét, hogy közben a környezet teherbíró képességét is vegyék figyelembe a lehető legnagyobb mértékben.

Ekkortól kezdve a fogalom bevonult a természetvédők mellett a környezetvédők, a politikusok, a közgazdászok és más szakemberek szóhasználatába is. Sok esetben a természetvédők által használthoz képest szögesen ellentétes tartalommal megtöltve azt. Miközben a természet- és környezetvédők a gazdasági növekedés hajszolásában látják az egyik fő problémát, addig a közgazdászok elkezdtek fenntartható gazdasági növekedésről beszélni, és annak lehetséges megvalósulási módozatait elemezni. A fenntartható fejlődés fogalma kicsit úgy járt, mint az 1956-os magyar forradalom: utólag mindenki magáénak vallja, és igényt tart az örökségre. A fenntartható fejlődés fogalma széles kör-

Gyomirtó vegyszerek nélkül is tiszta biotönkölyt aratnak a Galgafarmon



ben elfogadásra került, ugyanakkor ennek áldozatául esett az eredetileg egyértelműen a földi élet radikális megóvására irányuló tartalom.

Fenntarthatóságról szólva ugyanakkor – ahogyan a kifejezést ma széles körben használják – tudnunk kell, hogy ingatag talajon járunk. A fogalom használói igen ritkán határozzák meg például az *időintervallumot*, melyre a fenntarthatóság adott esetben vonatkozik. Vajon a fenntarthatóság, amelyről éppen szó van, egy évtizedre szól, egy emberöltőre vagy netán több évszázadra? Az időintervallum bizonytalanságán kívül a *fenntarthatóság kritériumainak* tömegével találkozhatunk a szakirodalomban és a gyakorlat során. Ezek közül néhány:

a) A közgazdászok – jelentősen leegyszerűsítve – általában azt elemzik, hogy egy adott országban mikor érik el a kritikus tömeget a beruházások és a jövedelemtermelő képesség, amely beindítja a folyamatos és fenntartható gazdasági növekedést. E szerint a feltétel szerint az iparilag fejlett államok elérték a fenntarthatóság szintjét, míg a főleg természet közeli mezőgazdasági tevékenységre alapozott társadalmak nem.

b) A politikusok és társadalomtudósok gyakran beszélnek „fenntartható társadalomról" a „fenntartható intézményrendszer" szinonimájaként. Ez a megközelítés általában azt a képességet takarja, hogy az uralkodó politikai elit milyen tömegtámogatást képes generálni és megtartani annak érdekében, hogy fenntarthassa politikai intézményrendszerét és hatalmát. Ebben az értelemben a volt szocialista államok társadalmi berendezkedése nem bizonyult fenntarthatónak. Kérdés, hogy a kapitalista piacgazdasági modellre alapozott politikai rendszerek a társadalom fokozódó kettészakadása miatt milyen idő-

Kőmalomban készülnek a teljesőrlésű lisztek



Zsófi büszke a frissen kisült kőmalomban őrölt tönkölylisztből készült Galgakenyérre



Közős munkával közös célokért – fedél alá kerül a falszigetelő szalmabála



intervallumban lesznek képesek önmagukat fenntartani?

c) Léteznek ugyanakkor olyan *konzervatívnak nevezett nézetek* is, melyek kizárólag a kisléptékű és a természet közeli mezőgazdaságra alapozott társadalmat tartják fenntarthatónak, mivel nézetük szerint csak az ilyen társadalom képes a talajt, a természetet, az emberi kultúrát fenntartható módon gondozni, annak kereteit nem átlépve.

d) A természet- és környezetvédők úgy gondolják, hogy az „erős" fenntarthatóság természetesen az ökológiai rendszerek fenntarthatóságát kell, hogy jelentse. Minden emberi tevékenységet ennek figyelembevételével, és ennek keretein belül, ennek alárendelve lehet csak elképzelni a fenntarthatóság érdekében.

Akárhogy is alakult magának a fogalomnak a története, ma már lépten-nyomon találkozunk annak „gyenge" változatú használatával, amikor jövőről, fejlődésről, fejlesztésről, vidékről hallunk eszmét cserélni. Kinek-kinek lelkiismeretén és tájékozottságán múlik, hogy a fenntarthatóság valódi, kiegyensúlyozottan multidiszciplináris tartalmával igyekszik-e megtölteni a használt fogalmat, vagy csupán divatból, esetleg szűk szakmai szempontok figyelembevételével, vagy egyszerűen felszínesen használja, miközben valójában csak visszaél annak használatával.

Donald Worster (G. Sessions, Deep Ecology for the 21st. Century, 1995) három ponton találja különösen gyengének a fenntartható fejlődés fogalmának mai értelmezését:

1) A fogalom azon a feltevésen alapul, hogy a természeti környezet létezésének elsődleges célja, hogy az emberi faj anyagi szükségleteit kielégítse. A természet nem más, mint az ember általi kiaknázásra váró erőforrások tárháza. A fogalom használatával elsők között operáló *Brundtland Jelentés* nem hagy kétséget afelől, hogy kizárólag a *„Mi közös jövőnk" (Our Common Future)*, az emberi faj jövője az, ami fontos. A fenntarthatóság érdekében az erőforrásokat csupán igazságosabban kell elosztanunk fajunkon belül a szegények és gazdagok között, egyéneket és országo-

A kistermelői tejfeldolgozóban a tejtermékek teljes skáláját készítik



kat egyaránt értve alatta, valamint a mai és a jövő generációk között, véli a Jelentés. Ez önmagában egyáltalán nem egy elvetendő cél, de nem adekvát válasz a globális kihívásokra.

2) A fenntartható fejlődés követelményrendszere megcéloz ugyan bizonyos szintű korlátozást az erőforrások felhasználásának ütemében, de ennek mértéke a mi döntésünkön múlik aszerint, hogy milyennek ítéljük az adott helyi, regionális vagy globális ökoszisztéma újrateremtő képességét. Figyelembe véve ezen rendszerek hallatlan komplexitását és az ember erre vonatkozó korlátozott ismereteit – az önző mohóságáról nem is beszélve –, döntésünk helyességének a feltételezése veszélyesen optimistának tűnik.

3) A fenntarthatóság ideája kritikátlanul, mindenféle mélyebb elemzés nélkül elfogadja a hagyományos materializmus világszemléletét. Ezt a szemléletet humánusnak és megfelelőnek tekinti mindaddig, míg az, és annak intézményrendszere fenntarthatóan működtethető. Beleértve a kapitalizmus, a szocializmus és az ipari gondolkodás, a piacgazdaság stb. összes intézményét. A rendszer igyekszik velünk elhitetni, hogy intézményei és értékrendje változtatás nélkül képes arra, hogy a fenntarthatóság felé vezéreljen bennünket.

Szokás a fenntarthatóság hármas pilléréről, ökológiai, gazdasági és társadalmi szempontjairól is beszélni. Egy adott projekt fenntarthatósági elemzésekor figyelembe kell venni, hogy a fenti három tényező a lehető legnagyobb harmóniában, de legalább egyensúlyban legyen egymással. Előfordulhat, hogy a fenntarthatóságát csupán a gazdaságossági szempontok figyelembevételével ítélik meg. Nem megfelelő, vagy hiányzik az ökológiai és/vagy a társadalmi hatástanulmány. Ennek tipikus példája, mikor egy vállalkozás beindításánál a profitérdekeknek alárendelik az esetleges környezetre gyakorolt kedvezőtlen hatásokat, vagy az esetleges helyi kultúrát pusztító következményeket. Ezekben az esetekben nem beszélhetünk fenntartható fejlesztésről. Egy ellenpélda, mikor kizárólag a környezeti szempontoknak rendelnek alá egy fejlesztést ott is, ahol

A kezeletlen, natúrtiszta biotejtermékek teljes kínálatát előállítják kistermelői üzemükben



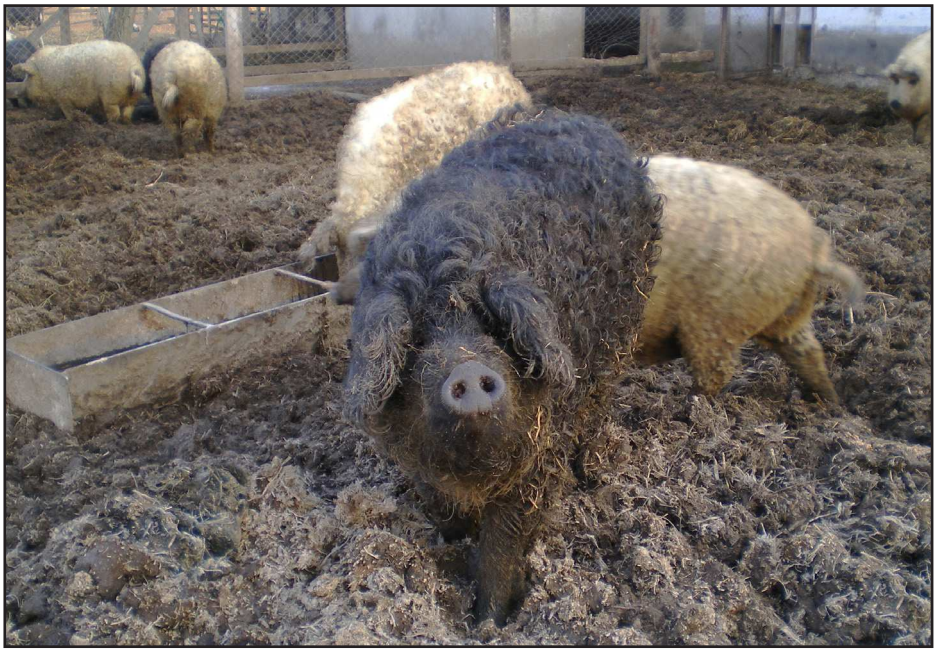
ez nem teljesen indokolt, veszélyeztetve ezzel munkahelyeket, családok megélhetését. Mi saját galgahévízi ökoprojektünk fejlődésében tudatosan törekszünk a fenti hármas szempontrendszer kiegyensúlyozott figyelembevételére. Azt gondoljuk, hogy van képünk a tudományosan is tökéletes fenntarthatóságról. Tudjuk azt is, hogy amit meg tudtunk valósítani, az ettől jócskán elmarad. Valamikor a kilencvenes évek elején úgy döntöttünk azonban, hogy ennek ellenére belevágunk, mert azt a rövidebb távú célt megvalósíthatónak véltük, hogy a körülöttünk lévő, növekedésre alapozott fogyasztói társadalomhoz képest érzékelhető és láthatóan nagy lépést tudunk tenni a fenntarthatóság irányába. Ez a folyamat örömünkre azóta is tart.

Részletesebb elemzéseink alkalmával a három tényezőt még további elemekre szoktuk bontani. Az ökológiai szempontok esetében vizsgálhatjuk tevékenységünk természeti környezetre, a biodiverzitásra, az épített környezetre vagy a természeti erőforrásokra gyakorolt hatását. A társadalmi szempontoknál fontosnak tartjuk megkülönböztetni a kulturális, az életfeltételek, a demográfia, az egyéni boldogulás, a közösségi életet befolyásoló hatásokat és hasonlókat ezek fenntarthatósága szempontjából. A gazdasági kérdéskörben vizsgáljuk a jövedelmezőséget, az energia- és anyagfelhasználás hatékonyságát, a megtérülést stb. Vagyis egyre tudatosabban alkalmazzuk tevékenységünkre nézve *saját fenntartható jólétünk* indikátorait a gazdasági növekedés szokásos indikátoraival szemben.

BARÁTI BESZÉLGETÉSEKTŐL A GALGAHÉVÍZI ÖKOPROJEKTIG

A *„galgahévízi ökoprojekt”* kezdeményezés gondolata az 1980-as évek második felében született egy különböző szakterü-

A mangalicáknak a sárfürdő a Riviéra



A feldolgozott biotermékek széles skáláját állítják elő



letet képviselő baráti társaságban. Olyan emberek találtak itt fokozatosan egymásra, akik már sejtettek valamit abból, hogy a főáramlatú társadalom valójában csak sodródik saját önző vágyaik kielégítése mentén, amire a politikai és gazdasági elit könnyedén ráígér. A baráti társaság esti beszélgetéseiben nem kevesebbre vállalkozott, mint hogy a vágyak-ígéretek illúziójának eme vonzásából kitörve – ellenszélben, ha úgy tetszik – valósítja meg saját elképzelései szerinti paradigmaváltással felérő jövőképét. A beszélgetések langymeleg védett környezetéből kilépve a helyszín megtalálása, kiválasztása volt az első rideg valóságban megtett lépés. A különböző lehetséges helyszíneken azok gazdáival, a párttitkárokkal, tanács- és téeszelnökökkel folytatott tárgyalások nem a lejtmenet kategóriába tartoztak. Így jutottunk el Galgahévízre, ahol a lehetséges helyszín gazdája a *7000 hektáros turai Kubai-Magyar Barátság Tsz volt* 1989-ben. A vezetőkkel folytatott tárgyalások ökoprojektünk befogadásának lehetőségeit illetően finoman fogalmazva is a „lebegtetés" szóval jellemezhetők, a régi helyi hatalom már nem szívesen döntött önként bármilyen hatalmát csökkentő változásról, új tulajdonosok pedig még nem voltak. Elkezdtünk hát addig is közelebb kerülni a helyi emberekhez.

Elindítottunk egy népfőiskolát a faluban. Itt mi el szerettük volna sajátítani a helyi tudást, ami helyi tájra, természetre, földekre, kultúrára, szokásokra vonatkozik, és cserében itt mutattuk be a helyi érdeklődőknek elképzeléseinket ökológiai gazdálkodásról, egészséges táplálkozásról, ökológiai építészetről, egy fenntarthatóbb jövőről. A kéthetente tartott előadásokon és az azt követő kibeszéléseken átlagosan 50-70 helyi lakos vett részt. Ennek a három évig tartó folyamatnak volt köszönhető, hogy '92-ben, mikor az ún. átmeneti és az új szövetkezeti törvény azt lehetővé tette, mintegy 100 helyi gazdával megalapítottuk a *„Galgafam" Első Magyar Organikus Mg. Szövetkezetet*, akkor 360 hektáron. Az arányból látható, hogy az igen kevés földdel rendelkezők csatlakoztak kezdeményezésünkhöz, akiknek a másik lehetőségük az lett volna, hogy az új alapszabály szerint működő téeszben maradnak, az egyéni kezdésre pedig az 1-5 hektár földek eszköz és tőke nélkül nem adtak lehetőséget.

A célok elérése érdekében különböző társadalmi és gazdasági szervezeteket hoztunk létre, mint *Galgafarm Egyesület (1988), Gaia Alapítvány (1990), Galgafarm I. Magyar Organikus Mg. Szöv. (1992), Ökologika Építő Kft. (2003), Bioliget Kft. (2005)* stb. A létrehozott társadalmi szervezetek elsősorban a közösségépítés és az alapgondolatok továbbfejlesztésének a színterei és eszközei voltak, és ma is azok, míg a szövetkezet és a létrehozott különböző gazdasági társaságok az „ökoszociális helyi gazdaság" megvalósításáé. A kezdeményezők szívéhez az ökofalu megvalósítása állt a legközelebb, de a kilencvenes években mégis a helyi gazdaság – és ez alatt nemcsak a mezőgazdaságot értjük – létrehozása, életben tartása, megerősítése volt a cél. Az ellenszelet ekkor az jelentette, hogy miközben a magyar gazdaság, benne a mezőgazdaság zuhanórepülésben volt, aközben biztos piacok, eszközök és tőke nélkül kellett a meglévő földeket ökológiai módszerekkel, a vegyszerek teljes kizárásával megművelni. A kezdeti nehézségek ellenére, hatalmas erőbedobással, fokozatosan mégis sikerült a kisléptékű, saját termés feldolgozására méretezett feldolgozóüzemeket is létrehozni. A tevékenység 1998-ig folyamatosan veszteséges volt, amit külföldi hitelből, néhány tag kölcsönéből és fel nem vett fizetésekből sikerült kompenzálni, de 1998-tól minden évben sikerült szerény 8-10%-os árbevétel-arányos nyereséget elérni, amit a korábbi veszteségek pótlására és a folyamatos fejlesztésekre fordítottunk. Jelenleg éves átlagban

A szuper szigetelt szendvicsfal (vályogtégla-szalmabála-vályogtégla) falfűtéssel



már mintegy 40-45 családot tart el a vázolt kezdeményezés. A projekt munkahelyteremtő és megtartó képességét olyan indikátornak is tekintjük, amely egy olyan kezdeményezés „életképességét" méri a globális piacgazdasági körülmények között, amelyik nem ebben a keretben képzeli el az élhető és fenntartható élet feltételeinek a meglétét, mégis ebben is helyt kell állnia. Vagyis fokozottan nehéz egy rendszer szabályainak úgy megfelelni, hogy közben egy másik létrehozásán fáradozunk. A vidék fejlődése szempontjából fontos mérőszám az, hogy az egységnyi föld, mint a legfontosabb erőforrás, hány embernek tud megélhetést biztosítani. Esetünkben mintegy 8 hektár föld/munkahely az érték, míg a környező ipari termelést folytató nagyüzemekben 80-100 hektár/munkahely. Az a bizonyos rendszer, amelynek létrehozásán fáradozunk – legalábbis ami a mezőgazdasági tevékenységünket illeti –, a fenntartható tájgazdálkodás fogalomrendszerével írható le legpontosabban, ami természetesen magában foglalja az ökológiai gazdálkodást, mint alrendszert.

Az egyedi gyártású vályogpréssel helyben készül a falazóanyag az alapokból kitermelt agyagból – nincsen szállítási költség és környezetterhelés



A TÁJGAZDÁLKODÁSRÓL, AHOGYAN MI ÉRTJÜK

Termékeny és regenerálódásra képes talajművelés, a vízminőség megóvása. Célunk a talaj különböző degradációjának megelőzése, különös tekintettel a talajerózióra, a talajtermékenységre, a talajszennyezésre és a talajszerkezet-romlásra. Tiszta és egészséges ivóvíz biztosítása, vízszennyezés megakadályozása, az ivóvízkészletek mennyiségének és minőségének megőrzése a táj fenntartható használatával. Ezért különösen ügyelünk a következőkre:

- Trágya-, komposzt-, gilisztahumusz minősége, a tápanyag-visszapótlás mértéke, a kijuttatás ideje.
- Állatsűrűség/hektár.
- Eróziós védősávok és a megfelelő művelési irány alkalmazása.
- Talajtakarás szezonon kívül.
- Vetésforgó.
- Talajszerkezet és humusztartalom
- Táp- és ásványi anyagok körfolyamatainak pontos könyvelése.
- Vízhasználat, vízgazdálkodás.

Élelmiszer-előállítási tevékenységünk a tájgazdálkodás alrendszere. Célunk jó minőségű élelmiszer előállítása, az alapélelmiszerekből önellátás biztosítása az 50-60 család számára. Ezt a célt mintegy 100-120 hektár területről és a feldolgozó kisüzemekből oldjuk meg. A megtermelt mezőgazdasági alapanyagot szinte teljes körűen feldolgozzuk. A szövetkezet tej-, hús-, zöldség-gyümölcs-, olaj- és malomipari feldolgozó kisüzemeket működtet. Az energiaerdő céljára további 20-25 hektár akácültetvény szolgál. A fennmaradó mintegy 150 hektár terület a helyi rendszerünk „export” alapanyagának előállítására szolgál, külső értékesítésre kerül.

Elvárásunk a fenntartható tájgazdálkodásban, hogy a napenergiát minél nagyobb mértékben megkössük. Ennek módozatai

nemcsak az ökofaluban gazdaságosan üzemeltethető technikai berendezések (napkollektor, napcella, szélkerék, hőszivattyú stb.) tervezett használatával, hanem a gazdálkodásban zajló folyamatok, eljárások – mint a humuszképződés, fotoszintézis, nitrifikáló baktériumok – figyelembevételével és a napenergia szárításra történő felhasználásával is igyekszünk biztosítani. Lokális gazdasági rendszerünk szállítást alig igénylő volta szintén jelentős energiamegtakarítást eredményez. A napenergiás aszalással történő tartósítás a mélyhűtéssel szemben zöldségféléknél és gyümölcsöknél akár 50-80%-os energiamegtakarítást eredményezhet.

Az egyes mezőgazdasági munkálatok végzésekor, mint a tápanyag-visszapótlás, a legeltetés, a kaszálás, a vetésforgó, a gyomszabályozás stb. kedvezően igyekszünk befolyásolni a gondjainkra bízott táj biodiverzitását, az egyes növény- és állatfajok életkörülményeit, túlélési esélyeit figyelembe véve. Nemcsak a flórán, faunán belül igyekszünk a sokszínűség fokozására, hanem biotópok, ökoszisztémák kialakulását is elősegítjük védőcserjesorok és nádas-vizes élőhely, valamint tó létesítésével. Immáron közel húsz éves tapasztalataink azt mutatják, hogy a fajok, biotópok és ökoszisztémák csak egy egymással alkotott igen komplex összefüggésrendszerben képesek önmagukat és a rendszereket stabilan fenntartani.

A fajok és élőhelyek egészséges fejlődésének biztosítása érdekében – ami vonzóvá és interaktívvá teszi a tájat – a fenntartható mezőgazdasági és tájgazdálkodási tevékenységünkkel a betegségek és kártételek megelőzésére koncentrálunk azok megjelenés utáni tüneti kezelése helyett. Az ökológiai mezőgazdaságunk gyakorlatának tapasztalatai azt mutatják, hogy kifizetődő olyan technológia alkalmazása, mely az olyan biológiai védelem elemeinek kifejlődését segíti elő, mint a ragadozó rovarok szaporodása, vagy a növények ellenálló képességének a kibontakozása, mert ez a prevenciót biztosítja. Az ilyen típusú önszabályozó rendszerek fejlesztése a fenntartható tájgazdálkodásban magasabb színvonalú szakmai felkészülést igényel. Ennek ismeretanyaga azonban ma már elérhető.

A fenntartható tájgazdálkodásban természetesen nem csak a vadon élő állatok, madarak, rovarok stb. életkörülményeinek, életterének gondos figyelembevétele szükséges, de a tenyésztett állatok jóléte, tájban betöltött szerepe is fontos. Legeltetési lehetőségeinket igyekszünk maximálisan kihasználni, különösen az üszőnevelésben, a tojótyúkok és a vágócsirkék tartásában, de a sertéseket is szabadon tartjuk sárfürdőt biztosítva számukra. Tehenészetünkben bikával fedeztetünk és a borjakat nem szarvatlanítjuk sem égetéssel, sem más módon. Állatgyógyászati célra szintetikus gyógyszereket nem, csak életmentő vagy az állat szenvedését megszüntető céllal alkalmazunk. Az egy számosállatra jutó összes gyógyszerfelhasználás nem éri el egy konvencionális gazdaság felhasználásának a 25%-át.

A fenntartható tájgazdálkodásunk elengedhetetlen alapfeltétele, hogy az gazdasági szempontból is *jövedelmező legyen*. Gazdálkodásunk során arra törekszünk, hogy saját *megélhetésünk biztosítása mellett a közjót is szolgálja*. Ezek a természet- és tájgondozás, a felszíni és rétegvizek védelme, helyi speciális ökológiai termékek előállítása, gazdaságból történő közvetlen értékesítés, falusi turizmus stb. Aktív piacorientáltságunkkal figyelünk termékeink és szolgáltatásaink potenciális fogyasztóinak igényeire, és azokat minél magasabb hozzáadott érték beépítésével igyekszünk azok megelégedésére és egészségük fenntartására felkínálni.

Igyekszünk a gazdaságon belüli folyamatokat úgy megszervezni és kivitelezni, hogy ami az egyes tevékenységi szakaszban melléktermék, az a folyamat követke-

ző állomásán alap- vagy segédanyagként legyen hasznosítható. Így például a „piacos" szép zöldséget frissen értékesítjük, a kevésbé szép, de kiváló beltartalmúakat pedig feldolgozzuk. Másik példa, amikor a trágyaféléket nem közvetlenül érett trágya vagy akár komposzt formájában adjuk vissza a földnek, hanem giliszták által feltárva – gilisztahumuszként, miközben az igen magas fehérjetartalmú keletkezett gilisztamennyiséget a baromfikkal feletetjük. Így az ökológiai körfolyamatok lassításával abból minél nagyobb értéket tudunk felhasználni a rendszer sérelme nélkül.

A táj gondos és körültekintő művelésének nyoma kétséget kizáróan jelenik meg a látványban. Most, hogy a mezőgazdaság szerepének megítélése egész Európában változáson megy keresztül, eldöntendő kérdés, hogy mit értsünk gondos és körültekintő művelés alatt. Annak a monokultúrának a látványa tükrözi-e jobban a körültekintő gondosságot, ahol pontosan egyforma növényeket látunk hosszú, egyenletes sorokban nőni a tiszta, teljesen gyommentes talajon, ameddig csak a szem ellát? Vagy a vetésforgóval tarka-barkára szabdalt táj, ahol szemmel láthatóan gyomirtás nem, csak gyomszabályozás történik, és ennek is következtében a kultúrnövények növekedése különböző mértékű, és az egyöntetűnek amúgy sem mondható táblát még bokros, fás sávok szabdalják? Mire kell, hogy a gondosság és körültekintés vonatkozzon? Melyik változat a fenntarthatóbb? Ha a jelenlegi biztosnak látszó bevételeink vannak a gondoskodásunk és körültekintésünk középpontjában, vagy ha a sokszínűség biztosítása mellett törekszünk pénzben kifejezve, és rövid távon talán szerényebb jövedelem megszerzésére? A támogatások közjót nem szolgáló aránytalan felhasználásáról nem is beszélve. Valószínű, hogy pontos választ ezekre a kérdésekre csak a következő néhány év vagy évtized adja meg.

Az adott tájnak tükröznie kell a maga természeti és kulturális örökségét, miközben megmutatja jelen használatának értelmét is. A táj múltból hozott jellemzőit és mintázatát respektálni kell, és amennyire csak lehetséges, arra célszerű építeni a jelen használatot. Ez nemcsak nosztalgiából szükséges, hanem mert e mögött tudás és bölcsesség van. A természet bölcsessége. Csak hasznunkra válhat, ha erre a bölcsességre odafigyelünk.

A táj összetevőinek természetes sokszínűsége úgy feleljen meg az adott társadalom változó igényeinek, hogy eközben annak fenntarthatósága ne kerüljön veszélybe. A sokszínűség tükrözze a jelenlegi tájhasználat és a táj identitásának alapját jelentő geológiai tulajdonságok közötti harmonikus viszonyt. Célszerű, ha érvényesül a táj történelmi múltjának és az ott élő társadalom történelmi léptékű lassú fejlődésének a diverzitást korlátozó szerepe is.

AZ ÖKOFALU, MINT LAKÓ- ÉS ÉLETTÉR

Az *Ökofalu* tervezésekor azt szerettük volna elérni, hogy az ott lakók ökológiai lábnyoma – ami a fogyasztási szokásaink mértékét mutatja meg – lehetőleg ne haladja meg a jogos és lehetséges 1 ha/fő körüli értéket. Egy átlag magyar polgárnak, mint tudjuk, kétszer akkora az ökológiai lábnyoma, mint amit az ország területe megengedne. Ez azt jelenti, hogy a Föld valamelyik kevésbé szerencsés lakójától vesszük el a lehetőséget már a jelenben – a következő generációkról nem is beszélve, ami ugyebár nem szolgálja a fenntarthatóságot. Számításaink szerint az átlag magyar ökológiai lábnyomán belül az energiafogyasztás önmagában a legjelentősebb tétel, eléri a 40-45%-ot. Ezért az ökofalun belüli energiafogyasztás alacsonyan tartása alapvető cél. Ezt a helyi szállítást és csomagolást nem igénylő élelmiszer-ellátással, a felhasznált építőanyagok

Az ökofalu makettje, előtérben a nádgyökérzónás víztisztítóval és a szabadidő tóval



előállításához szükséges energia alacsonyan tartásával, a rendkívüli hőszigeteléssel és a megújuló energiák felhasználásával szeretnénk elérni.

Az öko-mezőgazdasági és az élelmiszergazdasági háttér stabilizálása után 1999-ben kezdtünk csak hozzá zöldmezős beruházásként az ökofalu 8,6 ha területének szántóföldből belterületté nyilvánításához, és a 60 körüli lakóegységből álló település megtervezéséhez, valamint a *Helyi Építési Szabályzat* (HÉSZ) elkészítéséhez, majd annak 34 szakhatósággal való egyeztetéseihez. A HÉSZ-t végül Galgahévíz képviselőtestülete 2003 márciusában helyi rendeletbe foglalta. Ezután kezdhettük meg az ökofalu infrastruktúrájának kiviteli munkálatait, ami további éveket vett igénybe. Jelenleg a belterületi helyrajzi számokkal rendelkező 45 db különböző célú telek közművel való ellátottsága eltérő. Esetünkben az infrastruktúra alatt értjük a valamennyi telekhez elvezető zúzottkő úthálózatot, a saját vízműtől kiinduló ivóvízhálózatot, a földkábelen vezetett elektromos hálózatot és a bio-szolár fűtőműtől induló távhővezetéket. A szennyvíz biológiai víztisztítással, előbb egy föld alá rejtett előtisztító-ülepítő rendszeren, majd egy nádgyökérzónás tisztítón keresztül kerül a jóléti célokat szolgáló tóba. A valamennyi telek minden közművel való ellátásán dolgozunk. A parkosítás, valamint a templom felépítése a közeljövő feladata.

A telkek között a 40 családi ház építésére alkalmas házhely mellett találunk 3 db, összesen mintegy 25 lakásos sorház építésére megfelelő nagyobb telket is, valamint rekreációs központ, idősek otthona és sportpályák létesítéséhez önálló hrsz. területeket.

A telkek értékesítését a *Gaia Ökológiai és Vidékfejlesztési Alapítvány* – a kezdeményezés gazdája – ténylegesen 2008-ban tudta megkezdeni. Jelenlegi készültségi fokot tekintve – 2009 nyarán 7 család lakik az ökofaluban, további 6 lakás a 16 lakásos sorház augusztusra lesz beköltözhető állapotban. Ezeken kívül 5 családi ház épül, 3-5 családnak készülnek az engedélyezési tervei és további 10 teleknek van gazdája.

A falu arculatát, ökológiai jellegét az Építési Szabályzatban leírt speciális követelmények szabják meg. Előírás, hogy a beadott tervben szereplő családi ház hordozza magán a népi építészet stílusjegyeit, biztosítva ezzel egy stílusvonulatot a település valamennyi házára és a faluképre kiterjedően. Az építőanyaggal bevitt úgynevezett primer energia megengedett mértékét is itt találjuk, mely a 40 000 kWh értéket nem haladhatja meg egy 100 m² alapterületű háznál. A primer energia tartalom (PET) az adott építőanyag gyártásához, szállításához és környezetkímélő lebontásához szükséges energia mennyisége. Ha a szokásos üzletekben, építőanyag-kereskedésekben szerezzük be az energiaigényes folyamatok eredményeképpen kapott ipari építőanyagokat, akkor egy 100 m² alapterületű épületbe mintegy 300-350 000 kWh energiát építünk be. Az eltérés már önmagában is jelentős energiamegtakarítást jelent az ökoházak javára. Az egyes lakásokba beépített energia így a hetedére csökkenthető.

Ennek az energetikai szempontból igen szigorú előírásnak csak a helyi alapanyagból energiatudatos technológiával készült természetes anyagok felelnek meg. Ezek között találjuk a fát, követ, vályogot, természetes anyagú szálas szigetelő anyagokat, mint nád, szalma, kenderrost stb. Természetesen ezeknek az anyagoknak a modern építészeti felhasználása szigorú technológiai fegyelmet követel meg ahhoz, hogy tartósságuk vetekedni tudjon a nagy primer energia tartalmú ipari termékekkel. Így jellemzően az épületek statikailag teherhordó szerkezete méretezhető, szabványos fenyő fűrészáruból készül. Az épület alapja megfelelő szilárdságú beton sávalapból és az azt lezáró vasbeton lemezből készül, ami biztosítja nemcsak az épület stabilitását, de a „vályogtégla-szálas szigetelő-vályogtégla" szendvics rétegű falak megfelelő talajvíz elleni szigetelésének sérülésmentességét is. Az egyedi gyártású pontos gépi technológiával a helyszínen készített vályogtégla és a természetes anyagú szálas hőszigetelés lényegében csak vázkitöltő szerepű. Mindezeknek a betartásával azonban egy olyan kiváló hőtároló (vályogtégla) és hőszigetelő (természetes szálas szigetelők) képességű falszerkezetet nyerünk, melynek hőtartó képessége 5-6-szor jobb (K=0,12), mint az ipari építőanyagokra jelenleg előírt mérték (K=0,65). A természetes anyagok felhasználása nemcsak a különleges hőszigetelést (pl. szalmabála) biztosítja, hanem a magas hőtehetetlenségük (vályogtégla) miatt az egészséges mikroklímáról is gondoskodik. Így nyáron feleslegessé válik a légkondicionálás, télen pedig minimálisra csökkentve az energiafelhasználást, ami önmagában is környezetkímélő. A fűtésszámla egy téli hónapban egy adott épületnél nem érte el a 8 ezer Ft-ot, miközben egy ugyanakkora alapterületű hagyományosan épített ház gázszámlája a 35 ezer Ft-ot is meghaladta. Ebből kitűnik, hogy ami megfelel az ökológiai/környezeti szempontoknak, az egyúttal kifejezetten jelentős megtakarítást jelent építtetőjének.

A szakszerűen és nagy gonddal megépített épületek élettartama időszakos karbantartás mellett a 100 évet is meghaladhatja.

A *Független Ökológiai Központban* létezik egy adattár, ahol minden építőanyagnak nyilvántartják a primer energia tartalmát. Az ökofaluban csak az a terv kap

Nyílt napon mutatják be az épülő ökoházakat



építési engedélyt, amelyik ezeknek a fent ismertetett szempontoknak megfelel.

Az alapcélkitűzésekben megfogalmaztuk, hogy a település olyan energiagazdálkodás kiépítésére törekedjen, amely nem környezetszennyező, takarékos és gazdaságos, használja a megújuló energiaforrásokat, elsősorban a napenergia kollektorokkal, lassú járású szélkerekekkel, napcellák, biogáz turbinák és más, alternatív energiaforrásokkal csökkentse a kívülről vásárolt energia mennyiségét, majd egyre inkább valósítsa meg az energia-önellátást. A település megvalósulásának végső formájában semmilyen tevékenységének a fenntartása érdekében sem használ majd semmilyen külső, nem megújuló energiát, hanem csak a hozzá tartozó mezőgazdasági területen megtermelt biomasszát, energiaerdőt, napenergiát stb. A megújuló energiaforrások rendszerbe állításán jelenleg dolgozunk, és ezek várhatóan 2010-re biztosítják a falu ellátását.

Az ökofalu megvalósult fűtőműve faelgázosító kazánokon alapul és a tavaszi, nyári, őszi időszakban napkollektoros rásegítés teszi még kedvezőbbé az ellátást. Ezzel biztosítható a projekt hőellátásának autonómiája. Gazdasági előnyt jelent továbbá, hogy a napenergián kívül a közeli 22 hektáros energiaerdőben saját termelésű rönkfa biztosítja a tüzelőt. Az általunk használt faelgázosító kazán mintegy 90 százalékos hatásfokkal nyeri ki a fűtőértéket a rönkfából. Számításaink szerint 3 darab 100 kilowattos kazán és kb. 250 m^2 napkollektor hivatott ellátni a teljes települést hőenergiával a 2 db, egyenként 10 köbméteres puffertartályon és a távvezetéken keresztül. Ha a gyakorlat mégsem igazolná az elméletet, és nem volna elegendő a beépített kazánteljesítmény, akkor igény szerint ki tudjuk cserélni egyenként azokat akár 150 kW-osakra is.

A távvezetéken érkező melegvíz egy hőcserélőn és a hőmennyiségmérőn keresztül érkezik meg a lakásokhoz. Ebből min-

Életfát lepleznek le a boldog lakók az ökofalu főterén



denki annyit vételez, amennyi a használati meleg vízre és a fűtésre elegendő.

A *Galgafarm – Ökofalu* komplex projektje az emberi alapszükségletek, mint tiszta és egészséges élelem, ivóvíz, valamint a hajlék iránti igényeket igyekszik kielégíteni oly módon, hogy az ökológiai lábnyommal mérhető fogyasztás ne haladja meg azt a mértéket, amellyel már a következő generációk esélyeit rontanánk abbéli igyekezetükben, hogy ők is kielégíthessék saját hasonló szükségleteiket. A fenti alapszükségleteken túl azonban az ember meleg, baráti elfogadó és befogadó közösség iránti igényét is fontosnak tartjuk, ahol gazdasági, testi-lelki biztonságban élheti meg a jogok és kötelességek egyensúlyát.

Az, hogy tudunk-e a vegyszerek teljes kizárásával élelmet előállítani, 18 év után már nem kérdés. Az, hogy tudunk-e kiváló hőtechnikával, helyi építőanyagokból szép házakat ökológiai módon gazdaságosan építeni, már szintén nem kérdés számunkra. Most, hogy már többünk számára realitássá vált az ökofaluban lakás, az előttünk álló feladat a meleg, baráti, szolidáris, a kölcsönös bizalomra épülő közösség kialakítása. Ennek folyamata zajlik. Megalkottuk az ökofaluban élés alapszabályát, melyet a falugyűlés konszenzussal bármikor tökéletesíthet. Íme az „ökofalu szellemisége", mint alapszabály:

„A Galgahéviz ökofalusi élet szellemisége."

1, Mi, az Ökofalu lakói hiszünk az egyének szabadsághoz és boldogsághoz való jogában. Támogatjuk és köszöntjük a sokszínűséget és a kreativitást.

Tehát minden lakó alapvető joga saját életének kiteljesítése, mindaddig, míg ez által másokat nem korlátoz e joguk gyakorlásában, vagy ez által nem rombolja a közösséget.

2, Vállaljuk, hogy bölcsességünkkel, kreativitásunkkal, erőnkkel és energiánkkal a közösséggel munkálkodunk. Erőnkhöz,

tehetségünkhöz, lehetőségeinkhez mérten, az aktuális feladatok függvényében, részt veszünk a falu életét alakító munkában, megbeszéléseken, Falugyűléseken.

3, Törekszünk rá, hogy a lehető leginkább összhangban éljünk a természettel. Környezetünk megóvásának érdekében felülbíráljuk saját szükségleteinket. Környezetünkhöz való igényességünk kifejezésére közterületeinket ugyanolyan tisztán tartjuk, mintha a saját udvarunk volna.

4, Lakhelyünkül olyan épületet készítünk, mely hangulatában, esztétikájában, építőanyagában megfelel az Ökofalu szellemiségének. Építési engedélyünk beadása előtt bemutatjuk a terveket a faluközösségnek, és elfogadjuk a Falugyűlés esetleges vétójogát az egységes és rendezett falukép érdekében. Telkünket nem hagyjuk sokáig parlagon, a telek vásárlását követően 1 éven belül építési engedélyt szerzünk, és 3 éven belül oda beköltözünk.

5, Útjaink jó állapotban tartása érdekében a faluban a lehető legkevesebbet használjuk gépjárművünket. A saját hibánkból, vagy az építkezésünk következtében keletkező úthibákat helyreállítjuk, vagy a helyreállíttatás költségeit megfizetjük.

6, Mindannyiunk biztonsága érdekében az Ökofalu területén belül a lakó- és pihenőövezetekre vonatkozó szabályok szerint közlekedünk (a gyalogosoknak mindig elsőbbséget adunk; a jobbkéz szabályt alkalmazzuk; nem hajtunk gyorsan, legfeljebb 20 km/h-val). A gyermekekre, idősekre fokozott figyelmet fordítunk.

7, A Falu minden egyes lakójának joga van háziállatot tartani. Az állatok gazdái felelnek állataik jólétéért, valamint az általuk okozott esetleges károkért. Vállalják, hogy állataik után – amennyiben szükséges – takarítanak, és törekednek rá, hogy lakótársaikat ne zavarják.

8, Törekszünk rá, hogy egymás felé szeretettel és megértéssel forduljunk, mások hibáit és hiányosságait lehetőségeink szerint toleráljuk, bízva abban, hogy ők is hasonlóképpen tolerálják saját hibáink és hiányosságaink. Törekszünk rá továbbá, hogy esetleges konfliktusainkat mindenki számára elfogadható kompromisszumokkal oldjuk meg.

9, Saját érdekünkben is, lehetőségeinkhez mérten részt veszünk a Falugyűléseken. A Falugyűlések pontos időpontját, helyszínét és a témákat mindenki számára elérhetően meg kell hirdetni.

A Falugyűlésen megjelentek – a létszámtól függetlenül – teljes egyetértéssel (konszenzussal), de legalább 80%-os többséggel dönthetnek a Falu életével kapcsolatos kérdésekben. A távolmaradók képviseletükkel megbízhatják a falu bármely lakóját.

10, A faluközösség bármelyik lakójának a vendége mindenki vendége. Szívesen fogadjuk azért, hogy ha elmegy, akkor az Ökofalu jó hírnevét vigye magával. A vendég számára is érvényesek „A Galgahévíz ökofalusi élet szellemisége" fogalmazvány előírásai, melyre a vendéglátó köteles a vendég figyelmét felhívni.

11, Az Ökofalu lakói elfogadják, és magukra nézve kötelezőnek tekintik a mindenkori Falugyűlés által hozott határozatokat, miképpen a jelen „A Galgahéviz ökofalusi élet szellemisége" fogalmazványt is.

12, Jelen fogalmazvány a Falugyűlés konszenzusával (teljes egyetértésével) bármelyik Falugyűlésen módosítható."

Eddig a dokumentum!

Végezetül szükséges hangsúlyozni, hogy az elért eredmények ellenére nem mondható, eljött már a Kánaán, ez majd csak akkor jelenthető ki, ha mindazt, amit a fentiekben vázolt szemlélettel meg lehet valósítani, azt nem a rendeletek, jogszabályok és a szakmai ellenállással szemben kell végeznünk, hanem ha végre hátulról kaphatnánk ehhez a szelet.